

A Maróthyak

2 István

Maróthy István az elemi iskolát szülővárosában, középiskoláit ugyanitt és Aradon, a bölcsészetet a pesti egyetemen végezte. „Gyöngye testalkata mellett lelki tehetségei kiskorában mutatkoztak már, hajlama tudományos pályára vezető” — írta róla életrajzában, melyet Bálint Sándor tett közre 1967-ben, bátyja, Mátyás. 1819-ben a bölcsélet tanárává képesítették, de 6 hónalon nekilátott orvosi tanulmányainak is. Ahogy Mátyás írta: „Csak azért tanulta az orvosi tudományokat is, hogy általuk minden nemzetnél, melyet útjába ejt, hasznos szolgálatja által magát keresetté és tiszteltté tesse, személyét biztosíthassa, s hogy nemcsak a szégyenség kalibái, hanem a fejedelmek palotái is megnyíljanak előtte.” Ez a számitása bevált: orvosi tudománya az uralkodók trónusáig vezeték.

Rendkívüli szorgalommal vetette magát a nyelvek tanulmányozásába. Megtanult németül, olaszul, franciául, angolul, törökül; természetesen latinul; elsajátította mind az ó-, mind az újbörsög nyelvet. Utóbb Belgrádban a szerbet, Konstantinápolyban (Isztambulban) az arabot, a perzsát és az örményt, majd keleti útjai során a zend (óperzsa) és a pehlvi (ún. középperzsa) nyelvet is.

1824 augusztusában indult keleti útjára. Legkedvesebb barátjától, Vörösmarty Mihálytól búcsúzott el utoljára. A költő emlékül Kisfaludy Károly egyik művét adta neki, és *„Iszta-előzetek”* lapjára a következő verset írta:

BÜCSÜ

Vesszen el, aki rémeg küszöbén túlmenni; de éljen Aki megyen, míg más ezeket álom ölel.
Menj te is el, könyvem; lelkem fele gondja veled megy;
Mástik is elmegy majd, csak te tanyára találj.
Caspium, és te nagyobb tenger, légy addig is üdöz, Ódöz légy Kurgur s Üzbeki drága vidék.

Ugy hiszem Istenemet, téged meglát szemem egykor, Vagy ha nem is, poromat jó szelek arra viszik.
Most menj, aki viszen, légy annak híve halálig, És csak az adhasson vissza kezembe, ne más!

A vers mindennél meggyőzőbben mutatja Vörösmarty vágyakozását Kelet után. Az a szellemi légkör ez, amelyből a nemzeti romantika táplálkozott, amely a *Zalán futását* is teremtette. Gyulai Pál, Vörösmarty első életrajzírója a pesti diákoskodásáról szólva hangsúlyozza: „Tanulótársai közt nem volt senki, ki írogatott volna, vagy akitől némi szellemi hatást vehet vala. Csak egy Maróthy nevű orvosnövendék volt reá hatással, ki keleti nyelveket tanult, és keletre készült a magyarok őshazája fölkérésére... Vörösmarty maga is foglalkozott ezzel az eszmével, és sokáig sajnálta, hogy nem vándorolhatott ki barátjával.”

Ez utóbbinak bizonyítéka van Vörösmarty levelezésében. Barátja, Stettner (később Zádor) György (1799—1866) országjáró újtárol, Temesvárról 1825. július 29-én arról számolt be Vörösmarty-nak, hogy Szegeden találkozott Maróthy Józseffel. „A múlt vasárnap ugyanis, azaz e folyó hó 24-én Szegeden együtt ebédeltél Maróthy-nak testvéröccsével, kit te Pesten kerestél, s akit én most homlokáról és szeméről ismerem meg. Kérdezősködtem tőle a bátyja felől: de többet nem tudott ő is, mint amit mi már tudunk. Szüleihez sem jutott a mi keleti vándorunknak azon egynél több levele, melynek tartalmát a télen veünk Náray [Antal] közölte. A flúnak nagyon szívére kötöttem, hogy ha Pestre menend, felkeresésedet el ne mulassza.” Vörösmarty augusztus 2-i válaszában nyugtázza Stettner közlését: „Először is Maróthy doigát köszönöm. Hidd el, néha most is utána járnak gondolataim, noha kevés a reményem, hogy valaha még csak hírét hallhassam is.”

Augusztus 27-én is visszatért a dologra. „Mily boldog Maróthy! Mért nem tanultam én az ő mesterségét, nyelveit: elmennék a Jegekhez, hogy fagyasszak meg, el Kaukázushoz, hogy temessen el engem: itt még a holttestemnek is fájni fog a föld...” Egy hónap múltán, szeptember 28-án, ugyancsak Stettnernek írta a Börzsönyből: „Haj! Csak 16 esztendő koromtól fogva nevelhettem volna mostani ésszel magamat. Maróthy most nem menne maga, s én nem tépelődém gyávaságomon.”

Egy év múlva, 1826. június 17-én Fábán Gábor, szintén a baráti kör tagja, Világosról keltezett levelében számol be Vörösmarty-nak: „En Szeged felé tévén utamat; felkerestem ottan Maróthy-nak szüleit. Értetem tőlük, hogy Plsta barátunk nékik is írt mostanában Constantinápolyból; de nem azon az úton, amelyen nekünk, hanem postán. Ezen levelében nékik azt az utasítást adta, hogy ha hozzá írni akarnak: Szeged felé küldjék postán a levelet... Egyebant haza is igen flegmatice ír — állapotjáról, szándékáról, s kinézéseiről egy szót sem említ; ez egyen kívül, hogy most Constantinápolyban a céijára megkívántató arabs nyelvet tanulja. Még eddig csak három levelét vették szülei: egyet Belgrádból, másodikat Viddinből, az utolsót Constantinápolyból. Megmondtam az öregeknek, hogy öccse számára is zárt a miénkbe egy levelet; és hogy az nálad van letéve. Minthogy pedig ez az öccse Szegeden patvaristakodik: kérnék, hogy küldd le neki az említett levelet postán minél előbb. Mátyást, az auctort [író] nem találtam otthon, és így tőle semmi litteratúrai újságokat nem vehettem.”

Az utóbbi mondatból kiviláglik, hogy Vörösmarty tudott Maróthy Mátyás szépirodalmi munkálkodásáról is. István neve ettől fogva homályba került.

(Következik: „Éljen a magyar!”)

Péter László

A nem fizikai munkát végző nyugdíjasok keresetéről

A nyugdíjas dolgozók foglalkoztatását szabályozó rendelkezésekről érdeklődik F. S. szegedi olvasónk. Szeretné tudni: mennyit kereshet az, aki nem fizikai munkakörben dolgozik, továbbá azt is, hogy mi számít ebből a szempontból keresetnek? Beszámít-e az engedélyezett összegbe például az a fizetés, illetve prémium, amit az elmúlt esztendőben végzett munkáért kapott, de csak az idén fizették ki?

A társadalombiztosítási törvény rendelkezései szerint ez év január 1-től a nem fizikai munkakörben munkaviszony, szövetkezeti tagsági viszony, vagy bedolgozó jogviszony alapján foglalkoztatott nyugdíjasnak a nyugdíját a reá irányadó foglalkozási kereten belül is csak addig lehet folyósítani, amíg keresete a naptári év folyamán a harmincezer forintot, de ezen belül is legfeljebb addig, amíg a nyugdíja és a keresete együttes összegének a naptári évre számított havi átlagát, a tízezer forintot nem haladja meg.

E határösszeg szempontjából keresetként kell figyelembe venni minden olyan pénzbeli és természetbeni juttatást, amely után nyugdíjárulékot kell fizetni. Így a munkabért, a prémiumot, jutalmat, év végi részesedést (eredménytől függő részesedést), továbbá a nyugdíjas részére kifizetett táppénzt, baleseti táppénzt, vagy betegség segély összegét is. A különféle címenek kapott juttatásokat arra a naptári évre kell számításba venni, amelyre az a végzett munka alapján járt, függetlenül attól, hogy a kifizetés mikor történt meg. Ha tehát valamilyen pénzbeli juttatás — például prémium — az elmúlt évi munkaviszonyban elért eredménye alapján illeti meg a nyugdíjast, az a 30 ezer forint keretösszegbe akkor sem számítható be, ha ebben az évben fizették ki részére. Ettől az általános szabálytól egyedül az év végi részesedés (eredménytől függő részesedés) tekintetében

van eltérés. Az ilyen címen kapott összegeket ugyanis mindig a kifizetés naptári évére kell számításba venni.

Dr. V. M.

Az újra felfedezett papirusz

Az egyik nairobi (Kenya) egyetemi intézet javaslata szerint a papiruszcserjét (Cyperus papyrus) fel lehet használni arra, hogy a segítségével megvédjék Kelet-Afrika tavait és folyóit a többi vízi növény elburjánzásától. A papirusznövény üszó szigeteket alkot és akár öt méterrel is a víztükör fölé magasodik. Kivonja a vízből a tápanyagokat, így a többi vízi növény nehezen tud fejlődni. Ezáltal el lehetne kerülni, így javasolják a tudósok, a rettegett eutrofizálódást, az algák és növények túlméretezett növekedését, ami a vizek elmozdításához vezet.

A papirusz ezenfelül sokoldalúan hasznosítható nő-

A műszaki-tudományos munkában meglévő erőink és lehetőségeink minél észszerűbb összpontosítására kell törekednünk mindazon a területeken, amelyekben a feltételek az eddigieknél nagyobb eredmények elérésére adnak lehetőséget. Mindezek érdekében célratörőbbé kell válnia a tudományos intézmények és a termelőüzemek együttműködésének, hogy napjaink műszaki-tudományos társadalmi rétege mihamarabb ki tudja elégíteni a „tudományos összmunckás” fogalmát, ahogy Marx nevezte a Tökeben a szakmunkás-technikus-mérnök hibridet. E követelménynek akkor tudunk leghasznosabban eleget tenni, ha a mindennapi munkában nem feledkezünk meg az önképzésről, és ezt állandósítjuk önmagunkban, környezetünkben. A műszaki irodalom; a könyv és a tudományos publikációk nyomon követése annál is inkább szükséges, mert hovatovább sokszor tengeri kigyónak tűnő szakmai információáramlásban elég nehéz eligazodnunk.

Az idén fennállásának 25. évfordulóját ünneplő Műszaki Könyvkiadó és társadalmi kiadó ebben az évben 19. alkalommal rendezi meg az országos műszaki könyvnapokat annak a társadalmi fejlődésünk alapjait befolyásoló felismerésnek jegyében, hogy a tudomány közvetlen termelőerővé válásá-

val a műszaki-tudományos szakirodalom napjainkban már szerszám, termelőszerszám. Hogy ez mennyire valóban így van, csak két adatot hozunk: 1961-ben ez a kiadó 1700 szakkönyvet jelentetett meg, az elmúlt évi műszaki könyvtermés pedig már megközelítette a 6 ezret.

Az országos műszaki könyvnapok központi megnyitójára tegnap, kedden, Tatabányán került sor, ahol Kapolyi László akadémikus, nehézipari miniszterhelyettes mondott ünnepi beszédet.

A következő három hétben a műszaki irodalom a rendezvények sokasága útján eljut a gyárakba, az üzemekbe, az intézményekbe, a kutató- és termelőmunka közvetlen életközelségébe. S a különböző rendezvényformákon kerül a műszaki könyv az érdeklődés homlokterébe, igazolva azt a tényt, hogy e kiadványok valódi anyagi erővé válhatnak, a hármas érdekeltiséget szolgálva. Elérkezett az ideje annak is, hogy közműveltségünkben a műszaki-tudományos intelligenciánkat hordozó művek is helyet kapjanak, hiszen a műszaki-tudományos irodalom ma már hazánkban is általános társadalmi igényeket elégít ki, és eredményeivel rendszerint az embert szolgálja. A mindennapi termelőmunka, az új tervciklusra való felkészü-

lés, a szigorúbb gazdálkodási követelmények is ezt mondatják velünk.

Az elmúlt 18 év alatt hazánkban mintegy 30 millió példányszámban jelent meg műszaki-tudományos és ismeretterjesztő mű, és e folyamat jelenlegi szakaszában joggal állíthatjuk, hogy a műszaki könyv hétköznapjaink szerves részévé vált. Jó példa erre az elektronikai hobbiikkal foglalkozó, vagy a személygépkocsik üzemeltetésével kapcsolatos szakkönyvek. Azt a művet is megemlíthetjük itt, amely a személygépkocsi üzemeltetéséről ad tájékoztatást, és egyben az autózásigára is felkészít.

A most megjelenő 48 szakkönyv előállításából a Szegedi Nyomda ismét kivette részét, igazolva az itteni nyomdászok magas fokú felkészültségét, kiemelkedő nyomdatechnikai tudását. Az összes előállított könyvnek 20 százaléka Szegeden készült, köztük olyan jelentős munka, mint Schuster Ede *Adatfeldolgozási esettanulmányok* című műve.

A műszaki-tudományos kultúra napjainkban általános műveltségünk szerves része, de távlatilag még inkább megváltoztatja egész civilizációnk jellegét. Erre a követelményre már ma fel kell készülnünk.

Dr. Bányai Jenő,
az MTE SZ megyei szakíttkára

Aranyérmes halak

Üttörők a nemesítésben

A hal — ha nem is a Tisza vízében fogták — a szegedi halászok hírnevét öregbítette. Az országos mezőgazdasági és élelmiszeripari kiállításról a szegedi Állami Gazdaság halai aranyérmeket hoztak haza. Az aranyhalak elődeit — mint az orosz népmesében — vissza kellett dobni a Fehér-tóba, mert csak úgy hozták igazi értékét. A történet előtt illik megismernedni a halak életkorával. A harmadik évben levő hal már vihető a piacra. Úgy mondják a fehér-tói halászok, ez már áruponty, és ebből az idén 125 vagonnal küldenek a hazai és a külföldi fogyasztóknak. (Nagyobb részt exportra).

A fehér-tói „aranyhalak” története is a múltban gyökerezik. A Szegedi Állami Gazdaságban másfél évtizede már mesterségesen keltezik a halakat. Üttörői a módszer bevezetésének a fehér-tói halászok. Hosszú évek kitartó és fáradságos kísérletével olyan anyahalakat tenyésztettek, amelyek — kevesebb létszámmal — évente 10—15 százalékkal

több ivadékot hoztak, mint az elődeik.

A természetes szaporodáshoz 3 ezer anyahalat tartottak, s velük csak a baj volt, mert helyet foglaltak, gondos felügyeletet kívántak. Az „aranyhalak” még 1966-ban elkezdtek a kísérleteket. A szakemberek által legjobbnak tartott anyát kiválasztották, annak ikráját lefejték, megfeszítették, és a legjobbnak vélt két hímhal tejjével megtermékenyítették. Az utódokat fölne-

vették, és azok leszármazotataiból válogatták a mostani 600-as anyaállományt. A tőlük származó halak külleme szép, húruk ízletes és elégedettek velük a nyugati kereskedők is.

A kiállítás után ismét a vízbe dobták a mesterséges „aranyhalakat” — az ivadékokat, és az egygyaras pontyokat — mondván, teljesítsék a halászok kívánását, minél több valutát hozzanak.

M. T.

Látta-e már Budapestet éjjel? vidám, zenés divat-show

1980. október 10-én, pénteken délután 5 és este 8 órakor a Zenés színházban (Szabadság mozi)

Közreműködnek:

FELEKI KAMILL Kossuth-díjas, kiváló művész, PSOTA IREN Kossuth-díjas érdemes művész, SÁROSI KATALIN, ARADSKY KÉKESI, PAPIKA DUÓ, REVÜ TÁNCAR LÁSZLO TRIÓ és SOKAN MÁSOK.

Jegyek a színház jegyirodájában válthatók Kárász u. 15. Telefon: 12-392.